

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLAKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGI

3. Cilt

Haziran, Temmuz — 1964

6, 7. Ecyı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Vefâtları Yıldönümü Dolayısıyla :	
PEYGAMBER EFENDİMİZ	163
M. Şevki ÖZMEN	
BATI BİLGİNLERİNDEN DR. STEINGAS'A GÖRE KUR'AN-I KERİM	114
Muhterem HASAN FEHMİ BAŞOĞLU HOCAMIZ DA GİTTİ Kemal Edib KÜRKCÜOĞLU	165
İLİM, ÇALIŞMA VE İSLÂM	169
Doç. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU	
VÂİZLERİMİZ İÇİN ANKARA'DA BİR KURS AÇILIYOR ...	171
SEVGİ, BİRLİĞİ SAĞLIYAN YEGÂNE ÂMİLDİR	172
A. Hamdi KASABOĞLU	
KOĞUCULUK (Nemîme)	174
Ahmet SERDAROĞLU	
HAYATTA NASIL MUVAFFAK OLABİLİRİZ?	178
Murat ERGÜN	
GAZZALİ VE BATINİLİK	180
Dr. Lütfi DOĞAN	
BAŞKALARININ HESABINI SİZDEN SORMAZLAR	182
Mehmet Âkif ERSOY	
HER YER TERBİYENİN OKULUDUR	184
Nevzat AKALTIN	
İÇKİNİN ZARARLARI	185
Hali ASLANGÜL	
OSMANLI ŞEYHÜLİSLÂMLARININ TERÂCİM-İ AHVÂLİ ...	186
Sa'di Sa'dullah Çelebi Efendi, Çivi-Zâde Muhyi'd-din Efendi (Geçen sayıdan devam)	
FETVÂ EMİNLERİ (Geçen sayıdan devam)	187
M. Vâmık Şükrü ALTINBAŞ	
BAŞARILI MESLEKTAŞLARIMIZ	188
HABERLER	189
TÂYİNLER	191

GAZZÂLÎ ve BATINILIK

Dr. Lûtfi DOĞAN

İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. İbrahim Ağâh Çubukçu'nun yazdığı «Gazzâlî ve Bâtınîlik» adlı eser, bir giriş ve 3 bölümü ihtivâ etmektedir.

Eserin giriş kısmında hicrî 5. asırdaki siyâsî, içtimâî ve fikrî cereyanlara kısaca temas edilmiştir.

Birinci bölümde Gazzâlî'nin fikirleri umûmî olarak kaleme alınmıştır. Bu arada İslâm tefekkür târîhini ilgilendiren târifeler üzerinde durulmuştur. Kelâmcıların her derdi ve her müşkili çözemeyeceği belirtilmiştir. Felsefecilerin çok defa sapıklığa ve bâzan da küfre düştükleri açıklanmıştır. Felsefeciler şu sebeplerle küfre düşmüşlerdir :

- 1 — Onlar cesetlerin haşrını inkâr etmişlerdir.
- 2 — Allah'ın cüz'üyyâtı bilmiyeceğini iddia etmişlerdir.
- 3 — Âlem yaratılmış değil, kadîmdir, demişlerdir.

Eserin yine birinci kısmında hicrî beşinci asırdaki Bâtınîlerin selefleri gibi bid'at ve küfür içinde oldukları belirtilmiştir.

Târifeler arasında yolları ve kalbleri en temiz olanların mutasavvıflar olduğu ortaya konmuştur. Gazzâlî'nin de hicrî 488 yılından itibaren malını, mülkünü ve mevkiini terk ederek sûfiyye'nin yoluna sülûk ettiği izah edilmiştir.

(Gazzâlî ve Bâtınîlik) adlı bu eserin ikinci bölümü tamamen Bâtınîlik'e tahsis edilmiştir. Burada Gulât-ı Şia'dan ayrılan Bâtınîlik'in menşinden itibaren beşinci hicrî asıra kadar gelişmesi tahlil edilmiştir. Bâtınîlerin Hz. Cafer el-Sâdık'ın oğlu İsmâil-i imam kabul ettikleri ve bu yüzden İsmâiliyye diye de adlandırıldıkları esaslı sûrette anlatılmıştır. Yazar bir kısım Bâtınîlerin de İsmâilin oğlu Muhammed'i imam tanıdıklarını kaynaklara dayanarak göstermiştir.

Eserin bu bölümünde Bâtınîlik'in hicrî 3. asırda Meymun B. Deysan ve Abdullah b. Meymun el-Kaddah tarafından İslâmiyet'i yıkmak gâyesiyle sistemleştirildiği de beyan edilmiştir. Bâtınîlerin asırlara, metotlarına ve reislerine göre çeşidli adlar aldıkları gösterilmiştir. Onlara, bir (Fedâîler) teşkilâtı kurup İslâm büyüklerini öldürdükleri için (Fidâviyye), Hasan Sabbah'a nisbetle (Sabbâhiyye), Bacbek'e nisbetle (Bâbekiyye) ve kırmızı elbise giy-

dikleri için (Muhammire) adı aldıkları izah edilmiştir. Ayrıca «Bilgiler bir İmâm-ı Ma'sûm'un tâlimiyle öğrenilmelidir» dedikleri için (Tâlimiyye) diye de adlandırılırlar. Hamdan b. Eş'as el-Karmat'a nisbetle (Karmatiyye) veyâ (Karâmita) adını da almışlardır. Zevk ve eğlenceye düşkünlükleri sebebiyle (Hürremiye) veyâ (Hurremdîniyye) diye de tesmiye edilmişlerdir. Mezkûr eserde Bâtınîlerin metod bakımından (Dürzîler) e ve (Nuseyrîler) e benzedikleri de izah edilmiştir.

Bilhassa Bâtınîlerin Kur'ân ve hadîsleri indî sûrette tefsir ederek dine zarar vermek istedikleri anlatılmış ve bunların te'villerinin, İslâmiyet'in hakikatine uymadığı belirtilmiştir. Meselâ: «Zekât malın beşte birini imâma vermek demektir» şeklinde yapılan te'vil, küfürden başka bir şey değildir ve yâhud, «Hac, imâmı ziyâret etmektedir» diye yapılan iddia hiç bir mesnedi olmayan saçma bir sözdür. İşte mezkûr eserin yazarı İbrahim Çubukçu bu gibi saçma Bâtınî sözlerini çürütmesini hakkıyla başarmıştır.

Mezkûr eserde ayrıca Bâtınîlerin propaganda metodları da iyice izah edilmiştir. Bu propagandacılar (Dâî), (Zumassa), (Huccet) gibi çeşidli derecelere ayrılırlar. Gâyeleri mâsûm Müslümanları kandırarak onları yavaş yavaş dinden çıkarmaktır. Yazar bu propaganda hîlelerini ayrı ayrı izah etmiştir.

Eserin üçüncü bölümü Gazzâlî'nin Bâtınîlerle mücâdelesine hasredilmiştir. Burada İslâm Dîni'nin hem akla ve hem nakle berâberce önem verdiği belirtilmiştir. Bâtınîlerin «Akıl insanı, kesrete, imân ise vahdete götürür» sözleri çürütülmüş, bütün Müslümanlara önder olarak, Kur'ân'ın ışığı altında, Hz. Muhammed'in kâfi olduğu ortaya konmuştur. Gazzâlî'nin bir mutasavvıf olarak hem (Zâhir) e, hem (Bâtın)a aynı derecede önem verdiğine işâret edilmiş ve, devrindeki Bâtınîleri âciz bırakan cevapları tahlil edilmiştir. Bilhassa Kur'ân-ı Kerîm'de mantık kurallarının temelleri bulunduğu muvaffakiyyetle anlatılmıştır.

Hâsılı Doç. Dr. İbrahim Âgâh Çubukcu'nun yazdığı «Gazzâlî ve Bâtınîlik», İslâm tefekkür târihinde Bâtınîlik'in iç yüzünü ortaya koyması, Ehl-i Sünnet bakımından onların iddiâlarının çürütülmesi ve nihâyet akıl ile naklin uzlaştırılması bakımından husûsî bir önem taşımaktadır. Bu bakımdan yazarı tebrik eder, bu kıymetli eseri okuyucularımıza tavsiye ederim.